

GENUL ANGLICISELOR SUBSTANTIVALE DIN DOMENIUL ECONOMIC

Elena TĂLMĂCIAN
Academia de Studii Economice, București

Abstract

Substantival anglicisms belong to the grammatical category which is best represented, but, on the other hand, they are type of anglicisms which raise the largest number of difficulties in the assimilation process. In the present paper we are going to discuss about such difficulties in point of gender and number. The theoretical part in this article is supported by examples from scientific materials in the field of Economics as well as from the Romanian (written and spoken) media.

Key-words: noun anglicisms, gender, number, morphologic adaptation.

În atribuirea *genului* gramatical al substantivelor, sunt luate în considerare, în general, trei criterii (1: 171): etimologic, semantic și formal. Concurența acestor criterii poate avea ca rezultat desemnarea de genuri diferite pentru același substantiv¹: *joint-venture* [= „societate mixtă/ societate în participație” (11: 159)]: este tratat în uz asemenea unui substantiv neutru², respectiv *un* ~ (15: 528) sau a unuia de gen feminin, respectiv *o* ~ (cf. genul românesc *societate/asociere* (9: 177)). Atribuirea genului neutru în cazul acestui anglicism are la bază criteriul formal conform căruia foarte multe anglicisme sunt încadrate la neutre (18: 45), iar încadrarea la genul feminin este motivată de cel semantic.

¹ Vezi Avram (2: 171-172); Stoichițoiu Ichim (10: 45) este de părere că oscilațiile de gen apar mai ales în cazul compuselor mai rar utilizate

² Anglicismele care se termină în vocala *e* (ce are doar valoare grafică) sunt considerate neutre (18: 45)

Încadrarea anglicismelor într-un anumit gen³ este un semn al începutului procesului de adaptarea a lor (6: 96). În limba română substantivele au trei genuri: masculin, feminin și neutru. Limba engleză nu cunoaște categoria genului⁴, iar cea mai frecventă încadrare a anglicismelor (inclusiv a celor economice) se face în limba română la neutru.

Includerea într-un gen gramatical după criteriul formei nu se poate realiza nici în română, nici în engleză, deoarece nu există vreo desinență care să trimită la un singur gen⁵. În cazul anglicismelor, criteriul formei funcționează doar prin opoziția singular-plural, nearticulat-articulat hotărât (19: 427).

Catalogarea anglicismelor în funcție de gen se realizează după criteriul etimologic (19: 426). Există două tendințe în ceea ce privește genul anglicismelor: una de păstrare a genului anglicismelor substantive din engleză, cealaltă de încadrare a acestora la alt gen decât cel din engleză (5: 34).

În procesul de adaptare morfologică o importanță deosebită o reprezintă trăsăturile semantice privind sexul, dar și +/- animat (3: 37). Pentru anglicismele nume de animate genul gramatical corespunde, în general, genului natural⁶ (9: 180): *un businessman; o businesswoman*. În categoria masculinelor sunt incluse, pe lângă substantivele care se referă la animate masculine, și substantivele care prin tradiție sau prin analogie sunt considerate masculine, situație similară și în cazul femininelor (6: 98).

³ „Absența unei indicații asupra genului trebuie decodată ca însemnând „cu genul necunoscut” (2: 174)

⁴: „English nouns are not masculine, feminine, or neuter in the way that nouns in some other languages are.” (7: 22) Genul în engleză poate să fie marcat indirect, prin pronume (2: 176), adăugând substantivului *-ess* sau *-woman* (*businesswoman*) pentru feminin, *-man* (*businessman*) sau *-person* pentru masculin, deși sunt exemple de acest fel care se pot referi și la feminin (*spokesman* poate fi folosit pentru ambele genuri), sau utilizând cuvinte diferite pentru cele două genuri (mai ales numele de animale) (7: 22-23). Levițchi (14: 24) afirmă că „în engleza modernă, genul substantivelor coincide, în marea majoritate a cazurilor, cu *sexul* (când este vorba de ființe) sau *absența sexului* (când este vorba de lucruri): ființele de sex masculin sunt reprezentate prin substantive de gen masculin, cele de sex feminin, prin substantive de gen feminin, iar lucrurile, prin substantive de gen neutru.” Pe lângă cele trei genuri aparținând limbii engleze moderne, același autor (14: 24-25) menționează și genul comun ambelor sexe cu precizarea că: „genul comun prezintă particularitatea de a caracteriza substantivele respective numai atunci când acestea sunt privite în afara unui context, pentru că, într-un context oarecare, ele sunt întotdeauna fie masculine, fie feminine”.

⁵ Avram (2:171) echivalează criteriul formal cu terminația. Levițchi (14: 24): „cu foarte puține excepții, genul substantivelor engleze nu se redă prin desinențe caracteristice (cu totul alta este situația în limba română unde, de exemplu, *-ă* este o desinență a femininului, ca în *casă* [...] sau *-or*, o desinență a masculinului, ca în *muncitor* [...], ci prin alte mijloace.”. Excepțiile despre care vorbea Levițchi sunt substantivele neutre care au numeroase sufixe caracteristice (*-ness*, *-ty*, *-dom* etc.). Vezi și Ciobanu (6: 96); Topală (19: 427).

⁶ Vezi Ciobanu (6: 99)

Nu puține sunt cazurile în care genul gramatical al anglicismelor nume de animate este masculin, dar, care fac parte din categoria numelor de „gen comun” (< lat. *nomina communia*) (19: 427): *manager, broker, dealer, advertiser*⁷, *trader*⁸.

Anglicismele nume de inanimate sunt de obicei catalogate ca neutre⁹: *rating*¹⁰, *swap, holding, discount*¹¹, *boom, overdraft, barter*¹², *dumping* etc.

În ceea ce privește *numărul*, anglicismele considerate masculine primesc la plural desinența *-i*¹³: *dealeri, brokeri, traderi, manageri, retaileri*¹⁴.

În procesul de „românizare” a cuvintelor englezești, unul dintre semnele de adaptare la sistemul morfologic al limbii române este faptul că pluralul unor anglicisme masculine antrenează alternanțe fonetice din rădăcina cuvântului¹⁵: sg. *boss*¹⁶ - pl. *boși*; sg. *businessman*¹⁷ - pl. *businessmeni*, prezent în uz și fără alternanță vocalică a/e, respectiv *businessmani*. Pe de altă parte, anglicismele terminate în *-man* manifestă unele inconsecvențe (8: 116). *Businessman* poate avea pluralul diferit din punct de vedere grafic: *businessmani*¹⁸ precum în „Agro-businessmani în zdrențe” (Adevărul, 08.05.04, Agro-businessmani...) și *businessmeni* cu plural tautologic (redundant): „Hipioții de azi, *businessmenii* de mâine.” (Cotidianul, 04.12.06, Hipioții de azi...). DOOM₂ recomandă forma *businessmeni*.

Ponderea anglicismelor economice de genul feminin care să apară cu desinență de plural este foarte scăzută. Așa se întâmplă și cu anglicismul *manager*, care în uz apare la feminin singular având desinența *-ă* („a declarat Inge Florea, *manageră* a proiectului”¹⁹), dar la plural este mai rar întâlnit și mai ales în limbajul colocvial.

⁷ „persoană care publică un anunț, persoană care face reclamă; ziar/ revistă cu anunțuri/ reclame” (4: 21)

⁸ În engleză majoritatea numelor de profesii se referă la ambele sexe (masculin și feminin) (7: 22).

⁹ Cf. Băncilă; Chițoran (3: 39); Avram (2:175); Stoichițoiu Ichim (16: 45)

¹⁰ „indicele clasamentelor băncilor în funcție de creditul care se poate acorda; evaluare, apreciere; ~ *service* = agenție care stabilește gradul de popularitate a unui produs sau a unei firme” (15: 779)

¹¹ „rabat, reducere, remiză; scont; bonificație” (4: 86)

¹² „acord, în practica comercială, prin care părțile convin să schimbe între ele mărfurile de valori egale” (15: 123)

¹³ Vezi și Avram (1: 319-320)

¹⁴ engl. *retailer* = „comerciant cu amănuntul, detailist” (4: 295)

¹⁵ Cf. Bota (5: 36-37); Stoichițoiu Ichim (16: 46; 17: 205); Topală (19: 428)

¹⁶ „patron; căpetenie, inițial în S.U.A.; personaj investit cu responsabilitate și autoritate; șef local al unui partid politic, al unui grup electoral; șef” (15: 143)

¹⁷ „om de afaceri american” (15: 151)

¹⁸ aceasta este forma recomandabilă în opinia Ilincăi Constantinescu (8: 116), deoarece se supune normelor morfologice ale românei. Aceeași autoare propune și o schemă pentru anglicismul *recordman*, pe care o aplicăm anglicismului *businessman*: masc. sg. *businessman* - masc. pl. *businessmani*; fem. pl. *businessmană* - fem. pl. *businessmane*.

¹⁹ <http://www.sibianulonline.ro/ultima-ora/traditie-ice-hotel-2009-se-deschide-in-decembrie-3273847>, data de acces 19.08.09.

Desinențele care marchează pluralul anglicismelor neutre sunt *-e* (*bartere*) și *-uri* (*gold-pointuri*, *open marketuri*²⁰, *holdinguri*, *discounturi*, *business-uri*). DOOM₂ (XCVI) recomandă folosirea cratimei atunci când cuvintele prezintă deosebiri între scriere și pronunțare (*exchange-uri*) sau când au finaluri grafice neobișnuite la cuvintele vechi din limba română (*business-uri*). Însă uzul nu respectă întotdeauna această normă și există și ocurențe precum: „Noul tip de contracte dintre *exchangeuri* și clienți” (Adevărul, 20.08.09, Nici un schimb valutar...). Tendința actuală este aceea de a folosi cratima excesiv²¹, poate și pentru faptul că anglicismele respective sunt percepute de vorbitori drept cuvinte străine²².

O altă neconcordanță între uz și normă privește folosirea la plural a unor anglicisme economice de genul neutru pentru care DOOM₂ acceptă doar forma de singular: *banking* apare și cu pluralul *bankinguri*²³) sau *fixinguri*²⁴ în „pentru ca la cele două *fixinguri* de vineri să scadă la 960,50 dolari” (Curierul național, 10.08.09, Euro nu a reușit...). Motivele pentru care anglicismele substantivale (simple sau sintagme) sunt invariabile în ceea ce privește numărul sunt diverse²⁵ (18: 46-47): aceste substantive pot avea sens abstract (*factoring*, *hedging*), pot fi tehnice (*telebanking*²⁶, *telemarketing*²⁷) sau au gen gramatical incert (*broker*, *manager*, *dealer*, *hedger*²⁸).

Un mod simplist de adaptare a cuvintelor de origine engleză este acela de a le trata ca substantive invariabile prin generalizarea formei de singular sau a celei de plural (1: 320).

²⁰ „piață de mărfuri unde sunt admiși orice cumpărători și vânzători; tehnică de intervenți pe piața monetară în cumpărarea sau vânzarea de titluri prin banca de emisiune” (15: 655)

²¹ „Frecvența cu care se recurge în presa ultimei perioade la acest mijloc este șocant de mare” (11: 40).

²² Cf. Stoichițoiu Ichim (16: 48-49); Topală (19: 429).

²³ *bankinguri* poate fi interpretat drept „tipuri de activități bancare”: *e-banking*; *investment banking*; *home-banking* etc. Cf. Teleoacă (18: 46) care vorbește și despre posibilitatea pluralului anglicismelor care în mod normal sunt invariabile sub aspectul numărului de a da mesajului o nuanță ironică, peiorativă. Pentru această situație ni se pare potrivit citatul: „Fără pașapoarte, fără vize, busole, atlase, fără bilete de călătorie, carduri sau *cash-uri*, am ieșit din satele noastre și am inundat partea fericită a continentului” (Revista 22, 23.09.04, Răscumpărarea singurătății).

²⁴ Nu apare în DOOM₂.

²⁵ Vezi și Topală (19: 430).

²⁶ „sistem bancar prin care tranzacțiile bancare sunt efectuate telefonic” (12: 319)

²⁷ „folosire a mijloacelor de telecomunicație în serviciile de marketing” (15: 915)

²⁸ În dicționarele consultate nu este înregistrat acest anglicism, ci numai verbul de la care s-a format (*to hedge*). Sensul lui ar fi „persoana care se protejează împotriva riscurilor fluctuației prețurilor” (4: 135). Însă am găsit o explicație pe înțelesul tuturor privind accepțiunea sa economică în presa scrisă: „*Hedgerii* sunt persoane sau companii/societăți care dețin sau plănuiesc să dețină un anumit activ - fie că e vorba de produse agricole, valute, valori mobiliare - și sunt preocupați de o eventuală modificare a valorii de piață a activului respectiv înainte ca ei să îl cumpere sau să îl vândă. Există numeroase exemple care pot ilustra că hedgingul este o strategie defensivă care protejează împotriva schimbărilor defavorabile ale prețurilor.” (Curierul național, 08.04.09, Hedgingul...)

Sunt și anglicisme care se folosesc doar la plural, ceea ce denotă faptul că sunt percepute de vorbitori ca singulare și li se mai adaugă și desinența *-uri*, astfel rezultând pluralul tautologic (19: 432): *sales* în „tot magazinul era scos la „sales”-uri” (Adevărul, 10.08.07, Zile de shopping...); *futures* în „Pe bursa americană au reușit să vândă doar *futures-urile*” (Gândul, 17.09.07, Dând la pește...)

În domeniul economic, pluralele în *-s* sunt frecvente (17: 209), iar existența lor este o dovadă că acestea nici nu și-au început încă procesul de adaptare (1: 319). Exemple de acest tip sunt *e-jobs*, *sales*²⁹, *deals*³⁰ etc. Deși lucrările lexicografice au recomandări privind formele de plural adaptate la sistemul limbii noastre, nici în acest caz uzul nu se supune întotdeauna normelor. Sunt chiar situații în care anglicismele economice au două variante de plural³¹: *sales* mai ales în sintagme care denumesc profesii (*sales manager*³², *sales representative*³³) și pluralul tautologic *sales-uri* (vezi *supra*).

În limba română *anglicismele substantivale* sunt încadrate în mare parte la neutre (de obicei, anglicismele nume de inanimate), apoi la masculine (animatele masculine, substantivele care prin tradiție sau prin analogie sunt considerate masculine, dar și anglicismele substantivale de „gen comun”) și foarte puține la feminine (animate feminine și substantivele care prin tradiție sau prin analogie sunt considerate feminine). În uz se pot constata oscilații cu privire la genul unor anglicisme.

Bibliografie

1. Avram, M. *Desinențe pentru cuvinte străine în limba română contemporană*, în Studii și cercetări de lingvistică, XXVI, 4, 1975, 319-324
2. Avram, M. *Genul substantivelor străine întrebuințate ca atare în limba română*, în Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza», Iași, XXXVII-XXXVIII, 1991-1992, 171-177

²⁹ Pentru anglicismele care se termină în vocală, cum este cazul lui *sale*, adaptarea morfologică este mult mai dificilă (Avram 1: 320).

³⁰ sg. *deal* = „afacere; comerț cu droguri; afacere ușor imorală sau neconvențională” (12: 83)

³¹ Vezi și Stoichițoiu Ichim (17: 209).

³² „director comercial” (11: 256)

³³ „reprezentant comercial/ agent comercial” (11: 256)

3. Băncilă, F., and Chițoran, D. *Remarks on the Morphological Adaptation of English Loan-Words in Romanian*, în *Analele Universității din București. Filologie*, XXV, 1976, 35-44
4. Bantaș, A., and Năstăsescu, V. *Dicționar economic englez-român și roman-englez*. București: Niculescu, 2004
5. Bota, M. *Observații asupra morfologiei neologismelor de origine engleză în limba română literară*, în *Limbă și literatură*, 1, 1978, 34-38
6. Ciobanu, G. *Adaptation of the English Element in Romanian*, second revised edition. Timișoara: Mirton, 2004
7. *Collins COBUILD English Dictionary*, Beccles: William Clowes Ltd., 2006
8. Constantinescu, I. *Influența limbii engleze în vocabularul sportiv românesc (III)*, în *Limba română*, XXII, 2, 1973, 109-118
9. Constantinescu, I., Popovici V., and Ștefănescu, A. *Romanian*. M. Görlach (ed.) *English in Europe*, Oxford University Press, 2002, 168-194
10. Dimitrescu, F. *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a II-a, București: Logos, 1997
11. Dindelegan Pană, G. *Formații substantivale recente și rolul „clasificatorilor” în actualizarea contextuală*. G. Pană Dindelegan (coord.) *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, vol. I, București: Editura Universității, 2002, 31-45
12. Görlach, M. (ed.), *A Dictionary of European Anglicisms. A Usage Dictionary of Anglicisms in Sixteen European Languages*, Oxford University Press, 2001
13. Ionescu-Cruțan, N. *Dicționar economic englez-român, român-englez*, București: Teora, 2006
14. Levițchi, L. *Gramatica limbii engleze*, București: Teora, 1999
15. Marcu, F. *Marele dicționar de neologisme*, București: Saeculum, I.O., 2002
16. Stoichițoiu Ichim, A. *Aspecte ale influenței engleze în româna actuală*. București: Editura Universității, 2006
17. Stoichițoiu Ichim, A. *Un „cultism” gramatical: pluralul în –s*. Zafiu, R., Stan, C., and Nicolae, A. (eds.) *Studii lingvistice: omagiu profesoarei Gabriela Pană Dindelegan la aniversare*, București: Editura Universității, 2007, 203-212
18. Teleoacă, D. L. *Aspecte ale adaptării anglicismelor în limba română actuală*, în *Limba română*, LII, 1-3, 2003, 36-50

19. Topală, D. V. *Aspecte morfologice ale substantivelor anglicisme din limba română actuală (genul și numărul)*. Acad. M. Sala, (coord.) Studii de gramatică și de formare a cuvintelor, București: Editura Academiei Române, 2006, 425-433

20. Vintilă-Rădulescu, I. (coord.) *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București: Univers Enciclopedic, 2005

Elena Tălmăcian is Assistant lecturer of Business English and Professional Communication with The Bucharest Academy of Economic Studies. She is currently working on her PhD thesis on the influence of English upon contemporary Romanian (with focus on the Economic language). Other current research areas of interest are Business English teaching methodology, the use of authentic audio and video materials during business English classes and translation.